

ארה"ב וישראל נגד בית הדין הבינלאומי בהאג

מאת פרופ' איתן גלבוש

מבט מבס"א מס' 1,580, 25 במאי 2020

תקציר: בימים אלה דן פנל שופטים של בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג בבקשת תובעת בית הדין לאפשר לה לחקור פשעי מלחמה שלטענתה ישראל ביצעה ברצועת עזה, ביו"ש, ובמזרח ירושלים. היא אף מבקשת לחקור פשעי מלחמה שלטענתה ארה"ב ביצעה באפגניסטן. ארה"ב וישראל תקפו בחריפות את התובעת ואת בית הדין, ושר החוץ מייק פומפאו אף איים שאם השופטים יאשרו לתובעת לחקור את ישראל יהיו לכך השלכות.

שר החוץ האמריקני מייק פומפאו התריע לאחרונה כנגד המשך התהליך בבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג האמור לאפשר לתובעת פאטו בנסודה לחקור פשעי מלחמה שישראל ביצעה לכאורה ברצועת עזה, ביו"ש, ובירושלים המזרחית. פומפאו תקף בחריפות את התהליך באמרו שההחלטה לחקור את ישראל מוכיחה כי "בית הדין הבינלאומי מהווה גוף פוליטי ולא רשות שופטת". הוא ערער על טענות בנסודה וציין כי ארה"ב מצטרפת למדינות שיצאו נגד החקירה והבהירו כי לבית הדין אין סמכות להמשיך בחקירה נגד ישראל וכי הניסיון "להפעיל את כוחו מחוץ לתחום שיפוטו מהווה מהלך פוליטי השם ללעג את החוק וההליכים ההוגנים". "ארה"ב חזרה על התנגדותה לחקירות לא לגיטימיות מצד בית הדין והבהירה שאם החקירה תימשך בית הדין יישא בהשלכות", הזהיר פומפאו.

האזהרה ועיתויה נובעים מכמה סיבות:

- החקירה בבית הדין שנויה במחלוקת משפטית היות ו"פלסטין" אינה מדינה ריבונית ורק מדינות ריבוניות רשאיות לפנות בתלונות לבית הדין.
- ישראל וארה"ב אינן חתומות על אמנת רומא שכוננה את בית הדין.
- בית הדין נוסד ב-2002 על מנת לחקור פשעים חמורים, כרצח עם, מצד מדינות שאינן חוקרות בעצמן פשעי מלחמה של אזרחיה.

המקרה הישראלי-פלסטיני אינו עומד באף אחד מתנאים אלה ולפיכך בניסיון לחקור ולתבוע את ישראל מפרה התובעת את נהליו וחוקיו של בית הדין עצמו.

לאור המחלוקת פנתה התובעת לפנל של שלושה שופטים בהליך קדם-משפטי על מנת לקבל אישור לביצוע החקירה. השופטים - פיטר קובץ' מהונגריה, מרק פרין מצרפת, ורנה אלפיני-גנסו מבנין - דנים בימים אלה בבקשתה ואזהרת פומפאו נועדה להשפיע על החלטתם. בביקורו בישראל במחצית חודש מאי התבקש שר החוץ האמריקני לפעול נגד התובעת ובית הדין ובכך נענה אף לדרישה שהועברה אליו מהקונגרס לפעולה נמרצת

של הממשל כנגד חקירת ישראל. המכתב אושר על-ידי רוב משמעותי בשני בתי הקונגרס ומשתי המפלגות. חתמו עליו 69 סנטורים ו-262 צירי בית הנבחרים.

הסוגיה הישראלית אינה עומדת בפני עצמה. בנובמבר 2017 הודיעה בנסודה שתפתח בחקירה של פשעי מלחמה שארה"ב ביצעה לכאורה באפגניסטן, וביקשה מפנל של שלושה שופטים לאשר את החקירה. הממשל האמריקני תקף אותה בחריפות, ביטל את הוויזה שלה לארה"ב, ואיים להעמיד אותה, את אנשיה ואת שופטי בית הדין למשפט בארה"ב ולהחרים את נכסיהם. הממשל הוסיף שאם בית הדין יעז לעצור אזרח אמריקני, ארה"ב תפעיל כוח כדי לשחררו. טראמפ, פומפאו ופקידי ממשל אחרים טענו שבית הדין הוא פוליטי, מושחת, חסר אחריות ושקיפות ולכן אינו לגיטימי. האיומים עשו את שלהם ופנל השופטים אסר על התובעת לקיים את החקירה. בנסודה הגישה ערעור שלאחרונה התקבל על-ידי ערכאה גבוהה יותר והמאפשר לה לחקור אזרחים אמריקניים. לכן, אזהרת פומפאו מכוונת אף כנגד חקירה של ארה"ב ולא רק של ישראל.

שמונה מדינות: גרמניה, אוסטריה, הונגריה, ברזיל, אוגנדה, צ'כיה, אוסטרליה וקנדה שלחו התנגדויות רשמיות ומנומקות בכתב לעמדת בנסודה (מסמך קנדה נפסל מטעמים טכניים). הביקורת הגרמנית חשובה במיוחד משום שבשל עברה היא נחשבת לאחת מהתומכות העיקריות של בית הדין. גם עשרות גופים לא ממשלתיים ומומחים שלחו התנגדויות מנומקות. בינתיים נחשפו עדויות על עברה האפל של התובעת שהייתה שרת המשפטים של גמביה בעת שנשלטה על-ידי משטר דיכויי אכזרי. לאחרונה אף פורסמו ידיעות על כך שבניגוד לנהלי בית הדין, ייעצה בנסודה לארגונים ואישים פלסטיניים איך לפעול מול בית הדין ושיתפה עמם פעולה במהלך הכנת כתב התביעה שלה.

אם יאשר פנל השופטים לתובעת לפתוח בחקירה נגד ישראל היא עלולה לזמן אישים כולל ראש הממשלה, שרים, קציני צבא ופקידים בכירים לחקירה באזהרה. הם יסרבו כמובן, ואז היא תוכל להוציא פקודות מעצר נגדם. להלכה, 122 המדינות החתומות על האמנה המכוננת של בית הדין אמורות לציית לצווים כאלה, דבר שיגרום נזק מעשי ותדמייתי קשה לישראל.

בנאום הצגת ממשלתו החדשה התייחס רה"מ לסוגיה ואמר: "ניאבק בניסיון המקומם של בית הדין הבינלאומי בהאג להאשים את חיילי צה"ל בפשעי מלחמה וכמו כן את מדינת ישראל על הפשע הנורא במירכאות של בניית גני ילדים. איזו צביעות, איזה סילוף אמת." נתניהו התייחס לפסקה במסמך התובעת בה היא מגדירה את ההתיישבות ביו"ש כפשע מלחמה. הדיבורים על החלת ריבונות חד-צדדית על גושי ההתיישבות עלולים להפריע למאמץ הבינלאומי שישראל מקדמת באמצעות מדינות ידידותיות לעצירת החקירה, ויש לקחת בחשבון גורם זה.

ישראל אינה יכולה להתמודד לבדה עם הסכנות הטמונות בחקירה של תובעת מוטה-מראש ובית דין פוליטי. לכן, הסיוע של ארה"ב ומדינות אחרות הוא קריטי. אין שום ודאות שבנובמבר הקרוב יצליח טראמפ להיבחר לתקופת כהונה שנייה ומה יהיה מאזן הכוחות בקונגרס בין הרפובליקנים לבין הדמוקרטים. אם בית הדין ימנע מלנהל חקירה נגד ארה"ב, ספק אם הדמוקרטים, שבשנים האחרונות נעו שמאלה והתעמתו עם ממשלת ישראל, יאמצו מדיניות קשוחה מהסוג שמפגין טראמפ. אזהרת פומפאו ומכתב הקונגרס מהווים חוליות חשובות במאבק הקשה נגד התובעת ובית הדין, אך הם לא יספיקו. על ישראל לנהל מערכה כבדה ומתמשכת בכל הכלים הדיפלומטיים והמשפטיים העומדים לרשותה. הרמטכ"ל לשעבר ושר החוץ החדש גבי אשכנזי עלול להיות אחד המזמנים הראשונים לחקירה, ולפיכך זהו אחד הנושאים שעליו להעניק להם קדימות רבה.

* פרופ' איתן גלבוע הוא מומחה לארה"ב וליחסים בינלאומיים וחוקר בכיר במרכז בס"א למחקרים אסטרטגיים באוניברסיטת בר-אילן.